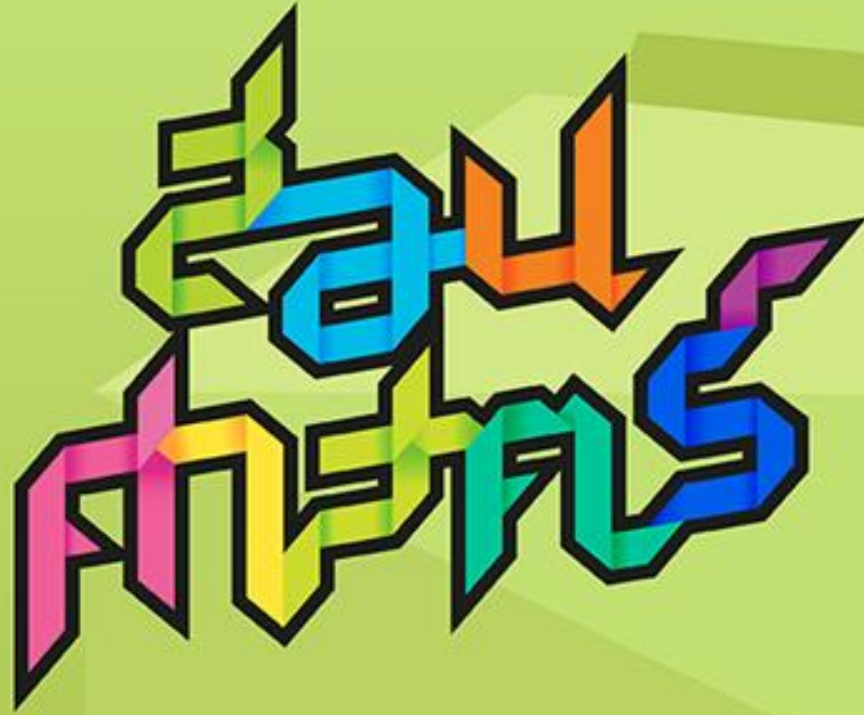

วิชา เคมี

ม. ปลาย ตอนที่ 01 - 03

เรื่อง โครงสร้างอะตอม

โดย อ.สิทธิเดช ชาญปัญญา โรงเรียนกวดวิชา EUREKA

สามารถรับชม รายการสอนศาสตร์ ได้ทาง
ทรูปลูกปัญญา TrueVisions 37 | HD 116 | PSI 188
www.truelookpanya.com/tv f: sonsart

true
ปลูกปัญญา

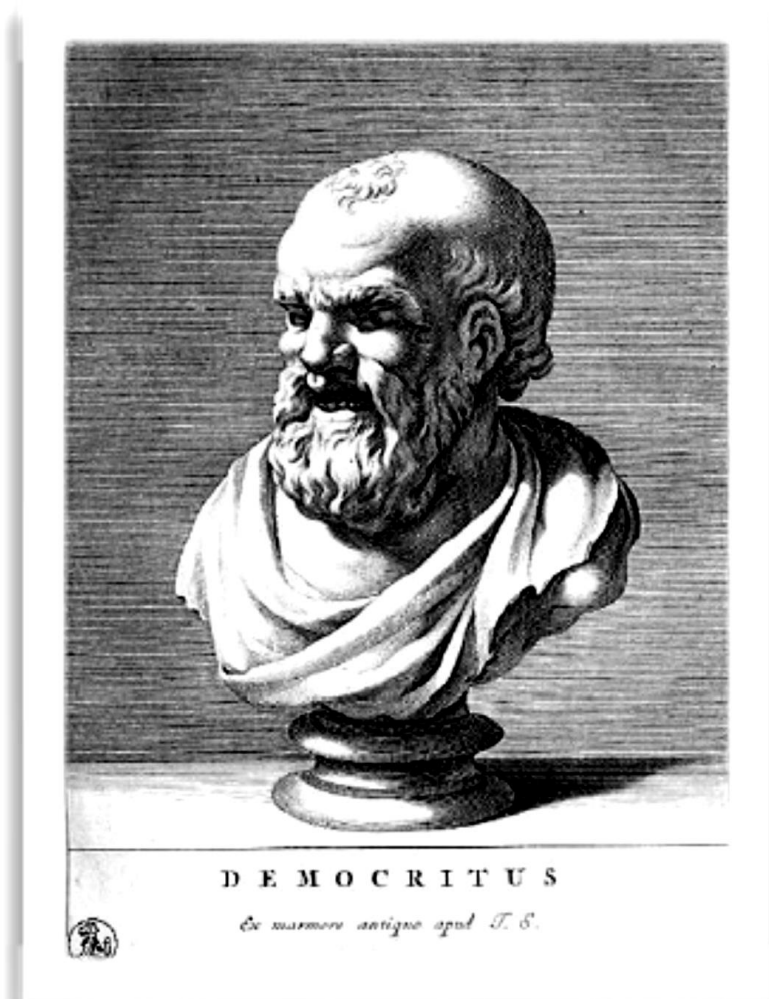
Chemistry

โครงสร้างอะตอม

แนวคิด

การทดลองของนักวิทยาศาสตร์

ทฤษฎีแรกเริ่ม

Democritus

สสารประกอบขึ้นจากอนุภาคที่เล็กมากเกินกว่าที่ตา
จะมองเห็นได้ แบ่งแยกย่อยต่อไปอีกไม่ได้ เรียกว่า
atomos ในเวลาต่อมารู้จักกันดี ในชื่อ “atom”

John Dalton

นำเสนอทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับอะตอมดังนี้

**1.* สสารทุกชนิดประกอบขึ้นจากอนุภาคที่เล็กมาก
เรียกว่า อะตอม**

**2.* อะตอมของธาตุชนิดเดียวกันสมบัติจะเหมือนกันทุก
ประการ และ อะตอมของธาตุต่างชนิดกันสมบัติจะ
แตกต่างกันอย่างสมบูรณ์**

John Dalton (ต่อ)

3.* ไม่สามารถทำให้อะตอมของธาตุหนึ่งเปลี่ยนไปเป็นอีกชนิดหนึ่งได้

4. สารประกอบทั้งหลายเกิดจากการรวมตัวกันของธาตุมากกว่าหนึ่งมารวมตัวกัน ด้วยสัดส่วนจำนวนอะตอมคงเดิมเสมอ

เห็นได้ว่าทฤษฎีอะตอมของดาลตันไม่ต่างจากของ
เดโมเครตัสเท่าใดนัก และยังมีคำถามมากมายที่อธิบายไม่ได้
ด้วยทฤษฎีของนักคิดทั้งสองท่านนี้

โดยเฉพาะทั้ง สองท่านไม่มีพูดถึง โครงสร้างของอะตอมเลย

การค้นพบอนุภาคและโครงสร้างอะตอม

แนวคิดที่นำไปสู่การค้นพบอนุภาคภายในอะตอมคือ
เรื่องประจุไฟฟ้า การทดลองที่น่าสนใจคือ ปรากฏการณ์
ฟ้าร้องฟ้าผ่าของเบนจามิน Benjamin Franklin
(1706 - 1790)

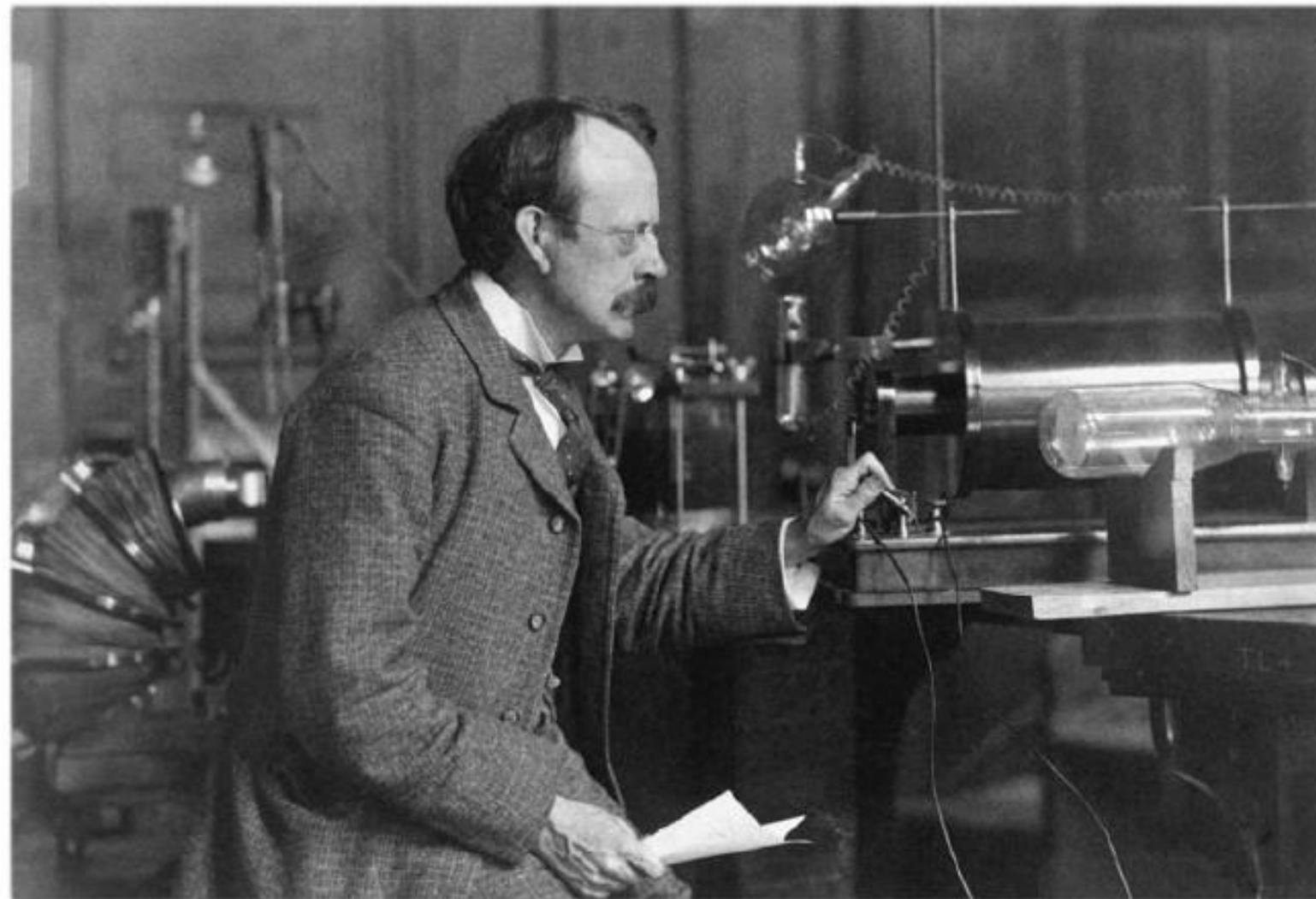

**การทดลองนี้นอกจากให้แนวคิดกับนักวิทยาศาสตร์ศึกษาเรื่องอนุภาค
ในอะตอมแล้ว ยังนำไปสู่การประดิษฐ์สายล่อฟ้าที่ใช้งานในปัจจุบันด้วย**

Joseph John Thomson

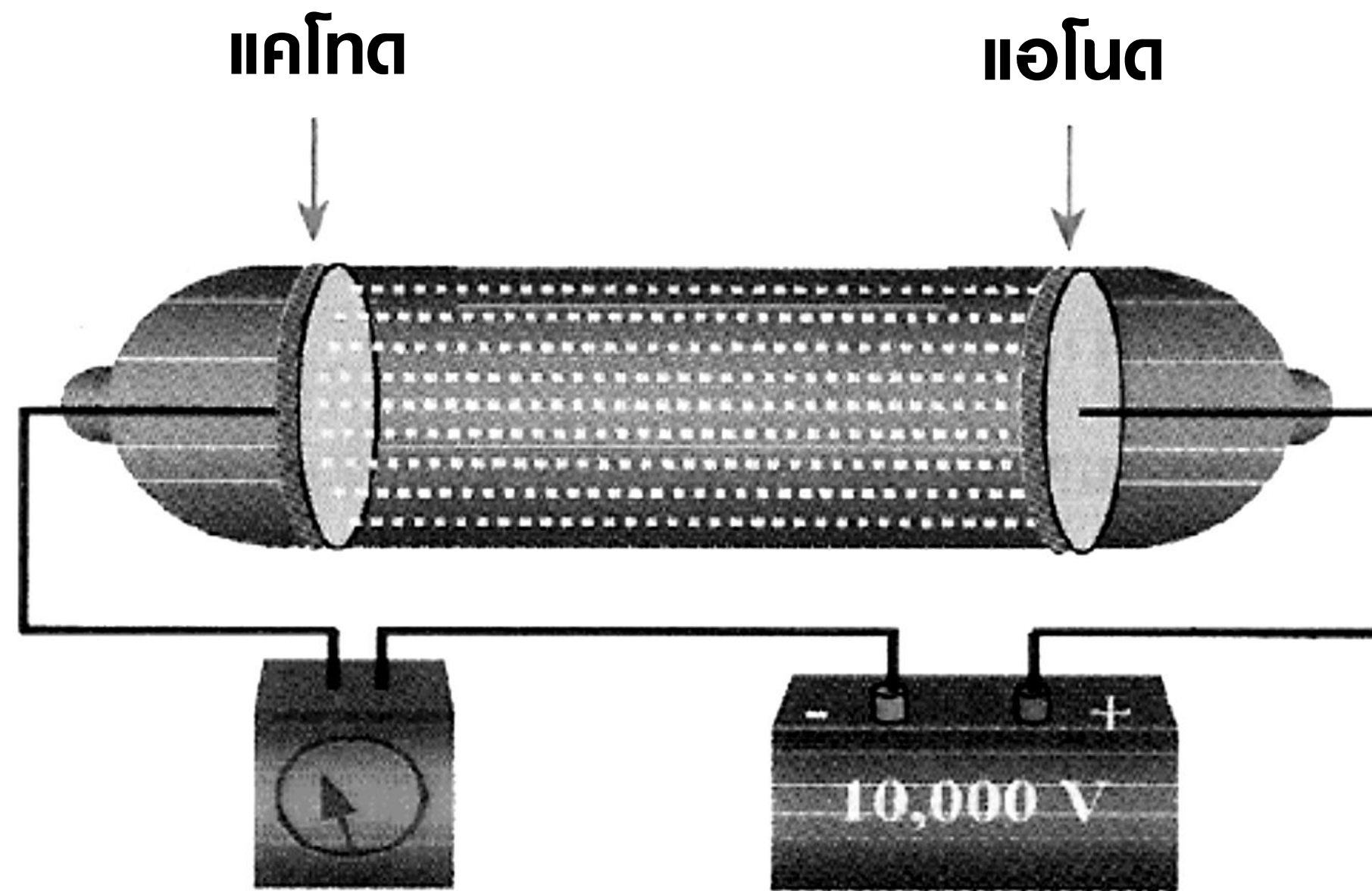
1856 – 1940 / อังกฤษ / Nobel (1906)

สาขาฟิสิกส์ จากผลงานการค้นพบอิเล็กตรอน

การทดลองโดยใช้หลอดรังสีแคโทด

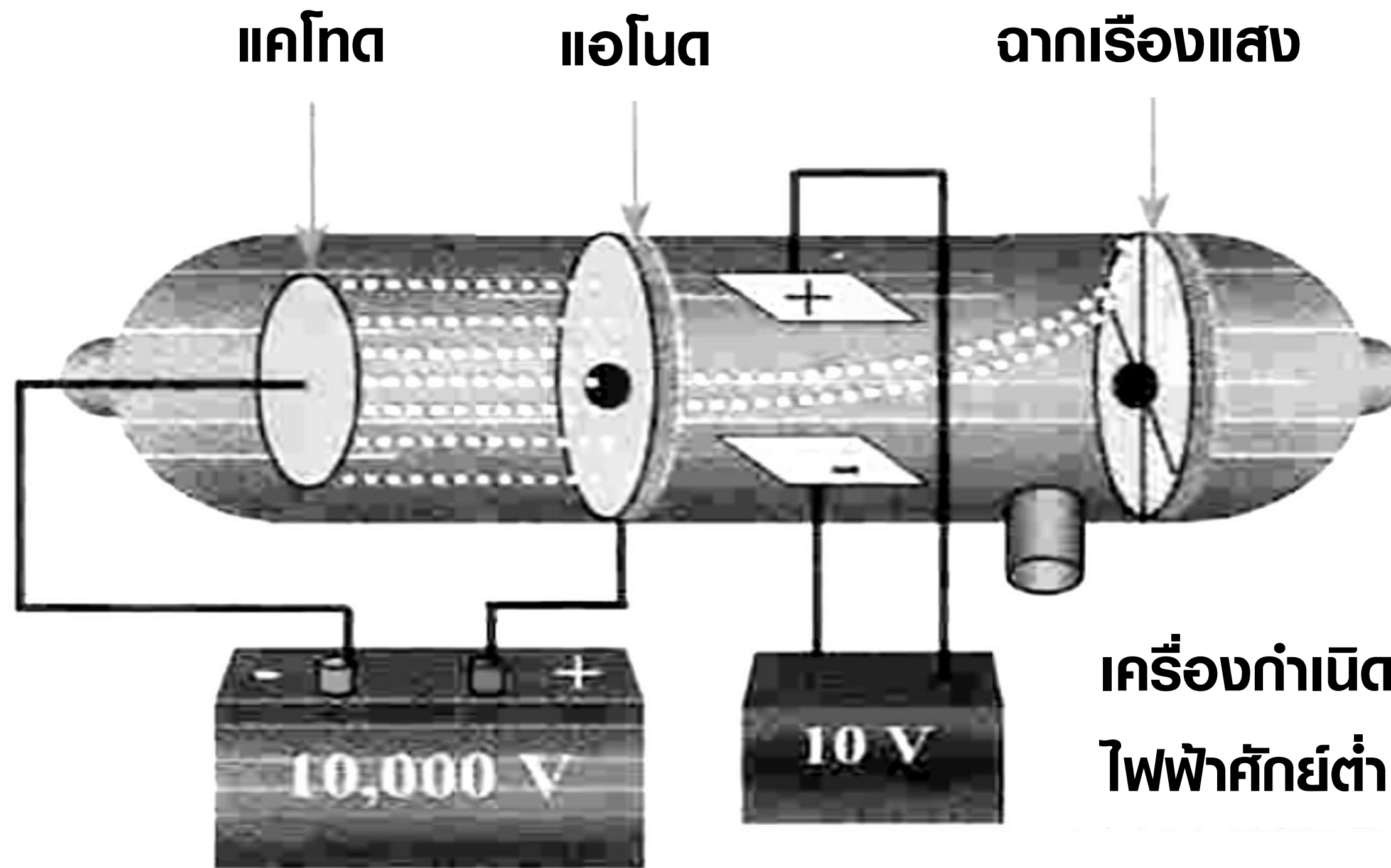

เครื่องกำเนิดไฟฟ้าศักย์สูง

หลังจากกระตุ้นแก๊สในหลอดด้วยไฟฟ้าศักย์สูง ประจุ
ที่อยู่ในอะตอมของแก๊สจะแยกตัวออกมา (Ionized) และ
เคลื่อนที่ไปหาสนามไฟฟ้าที่มีประจุตรงข้าม เกิดเป็นรังสีว่อง
ภายในหลอดและเมื่อกระทบสารเรืองแสงจะเห็นเป็นลำแสง

รังสีแคโทด

Thomson ดัดแปลงการทดลองโดยเจาะรูที่แผ่นแอโนดแล้วทดลองเหมือนเดิมพบว่า มีรังสีวิ่งทะลุผ่านรูที่เจาะไว้ ไปที่ฉากรับด้านหลัง เนื่องจากทิศทางที่เคลื่อนที่จากแผ่นแคโทดไปยังแผ่นแอโนดจึงเรียกรังสีนี้ว่า “รังสีแคโทด (cathode rays)”

เครื่องกำเนิดไฟฟ้าศักย์สูง

**เครื่องกำเนิด
ไฟฟ้าศักย์ต่ำ**

สรุปคุณสมบัติสำคัญของรังสีแคโทด

1. เบี่ยงเบนในสนามแม่เหล็ก ทำให้ทราบว่ามิประจุไฟฟ้า
2. จีงเข้าหาสนามไฟฟ้าด้านบวก ยืนยันว่ามีประจุเป็นลบ
3. มีค่าประจุต่อมวลคงที่ เท่ากับ 1.76×10^8 คุลอมบ์ต่อกรัม
4. เรียกชื่อต่อมาว่า อิเล็กตรอน (electron)

รังสีบวกของ Goldstein

เมื่อทดลองในทางตรงข้ามกับการค้นพบรังสีแคโทด คือ
เจาะรูที่แผ่นลบ (แคโทด) พบว่ามีรังสีวิ่งทะลุผ่านรูแคโทด ✦
ไปยังฉากรับด้านหลังเช่นกัน เริ่มต้นเรียกรังสีดังกล่าวว่า
รังสีบวกของ Goldstein

คุณลักษณะของรังสีบวกของ Goldstein

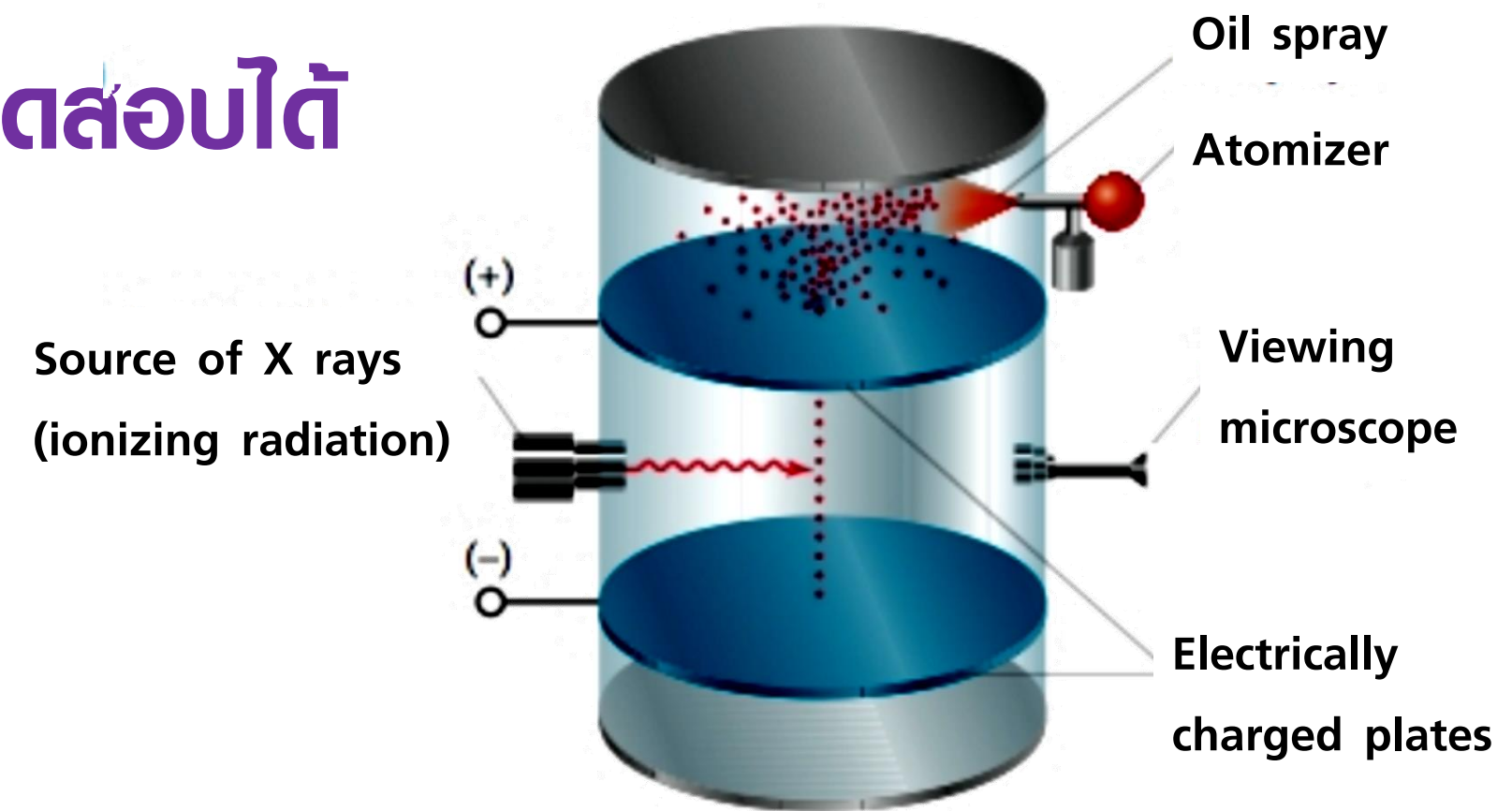
1. เคลื่อนที่จากแอโนด (Anode) ไปแคโทด (Cathode)
2. รังสีบวกมีค่า ประจุต่อมวลไม่คงที่

เวลานั้นใช้ค่าประจุต่อมวลของแก๊ส H_2 เท่ากับ $9.58 \times 10^4 \text{ c/g}$

และเรียกว่า โปรตอน

การทดลองพ่นฟอยหยดน้ำมัน

Millikan ทดลองและพบวิธีคำนวณประจุของอิเล็กตรอน
โดยสร้างชุดเครื่องมือชื่อ atomizer เมื่อยังรังสีเอกซ์เพื่อไปชน
อิเล็กตรอนของแก๊สในอากาศแล้วกระเด็นมาติดบนหยดน้ำมัน
ทำให้หยดน้ำมันมีประจุเป็นลบ ทดสอบได้
คือน้ำมันเหล่านั้นจะลอยกลับ
ไปเปียกที่แผ่นสนามไฟฟ้าบวก

มิลลิแกนติดตามการเปลี่ยนแปลงผ่านกล้องจุลทรรศน์ และ ปรับค่าสนามไฟฟ้าให้หยดน้ำมันลอยนิ่งระหว่างแผ่นสนามไฟฟ้า

Robert Andrews Millikan
(1868-1953)

นำค่าตัวแปรต่าง ๆ มาตั้งสมการและคำนวณ
“ประจุบนหยดน้ำมัน” ได้ค่าประจุบนหยดน้ำมัน
ที่คำนวณได้เป็นจำนวนเท่าของ
เลข 1.6×10^{-19} คูลอมป์

ทำให้มีลึกลับจนสรุปได้ว่า ♦ ♦ ♦ ♦ ♦

ประจุของอิเล็กตรอนแต่ละตัวมีค่าเท่ากับ 1.6×10^{-19} คูลอมบ์
และ เมื่อนำค่าประจุที่ได้นี้ไปคำนวณต่อกับค่าประจุต่อมวลของ
อิเล็กตรอน จะได้มวลของอิเล็กตรอนเท่ากับ 9.11×10^{-28} กรัม

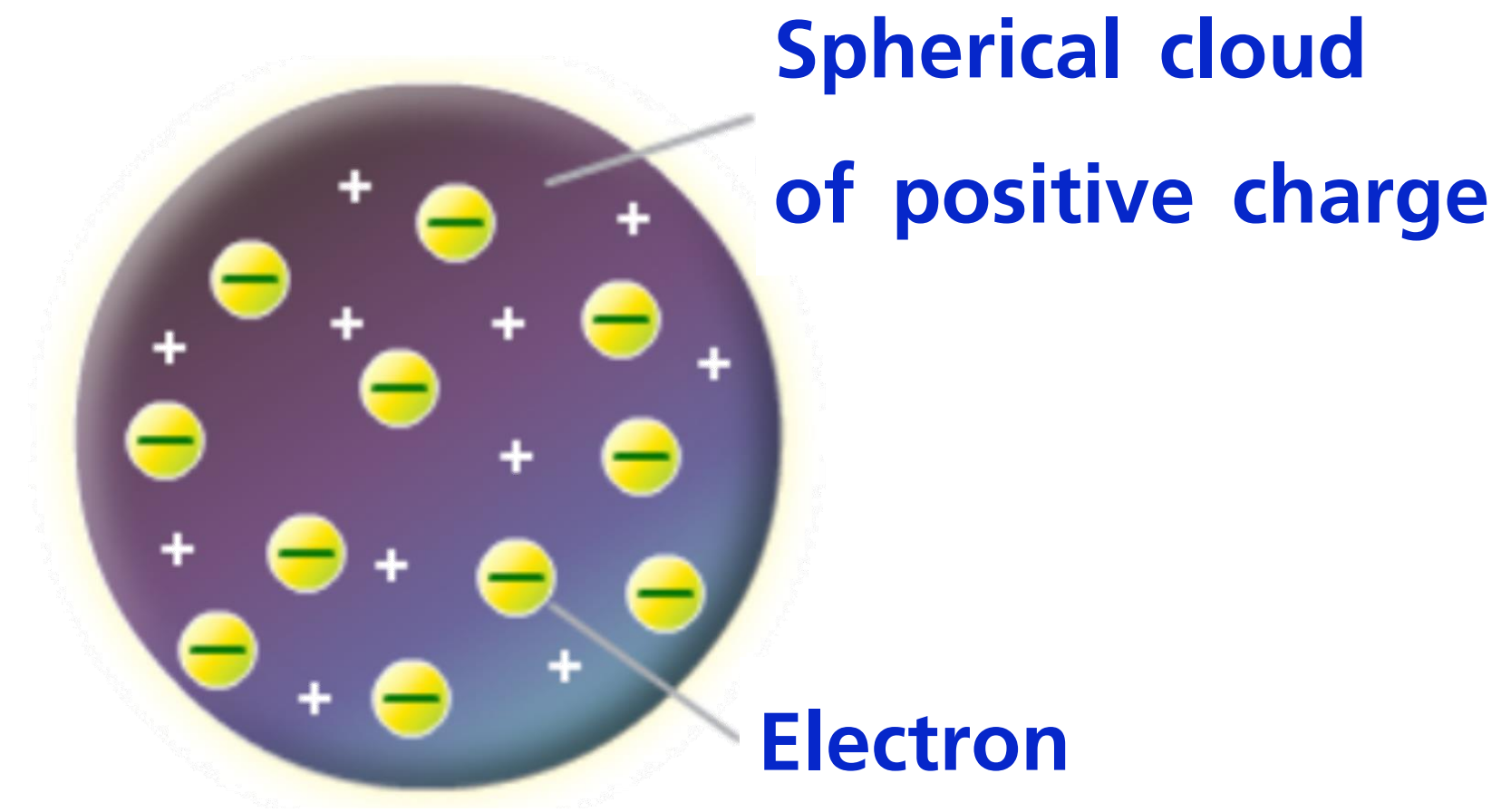
อิเล็กตรอน ประจุ -1.6×10^{-19} คูลอมบ์ มวล 9.11×10^{-28} กรัม

และเมื่อนำค่าประจุเดียวกันนี้ไปคำนวณหามวลของโปรตอนจะได้

โปรตอน ประจุ -1.6×10^{-19} คูลอมบ์ มวล 1.66×10^{-24} กรัม

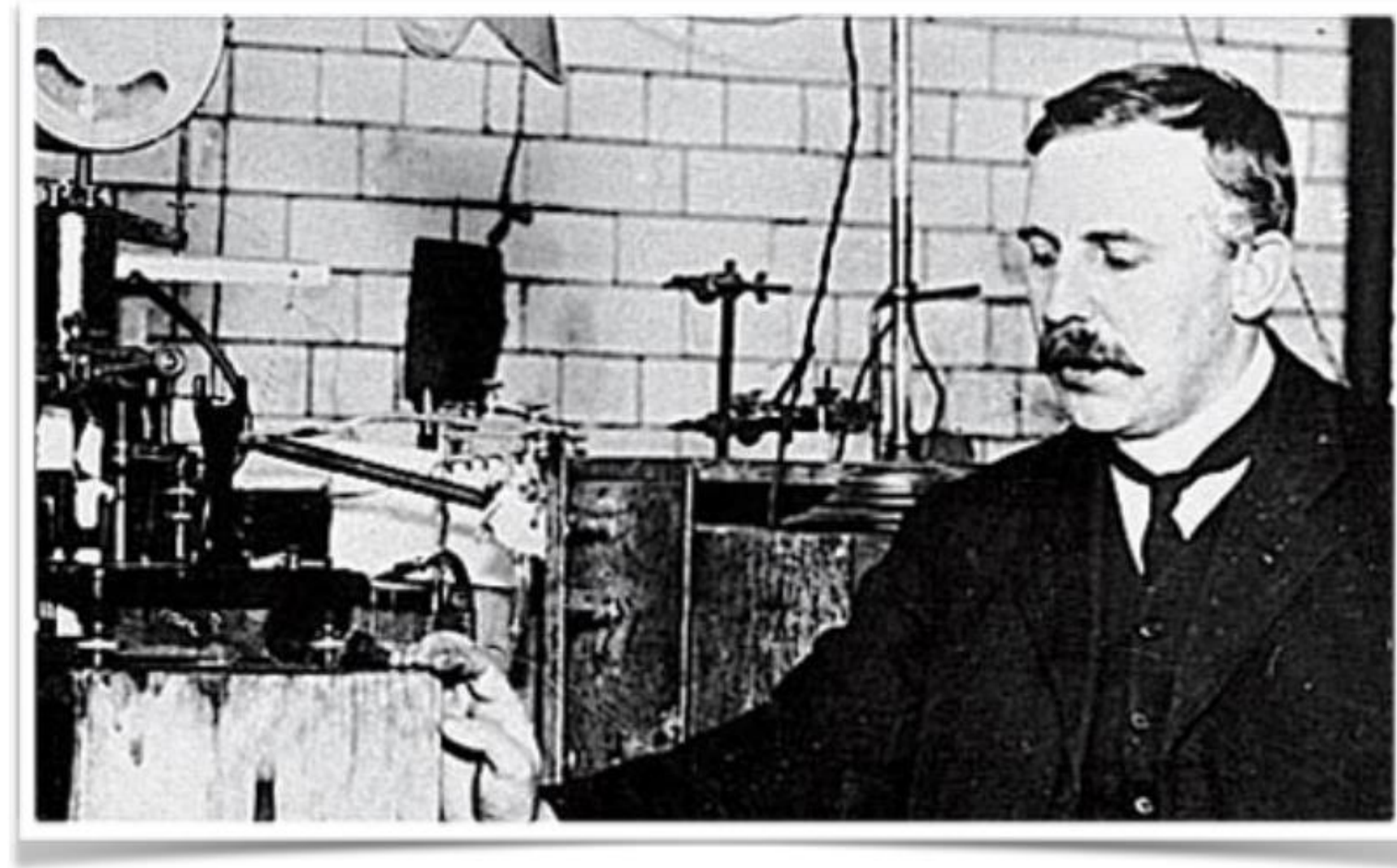
ภาพจำลองอะตอมของ Thomson เป็นดังนี้
แบบจำลองอะตอมนี้ Thomson ให้ข้อสังเกตว่า
มีลักษณะคล้ายขนมปังลูกเกด (plum pudding)

Thomson's Plum pudding model

Rutherford

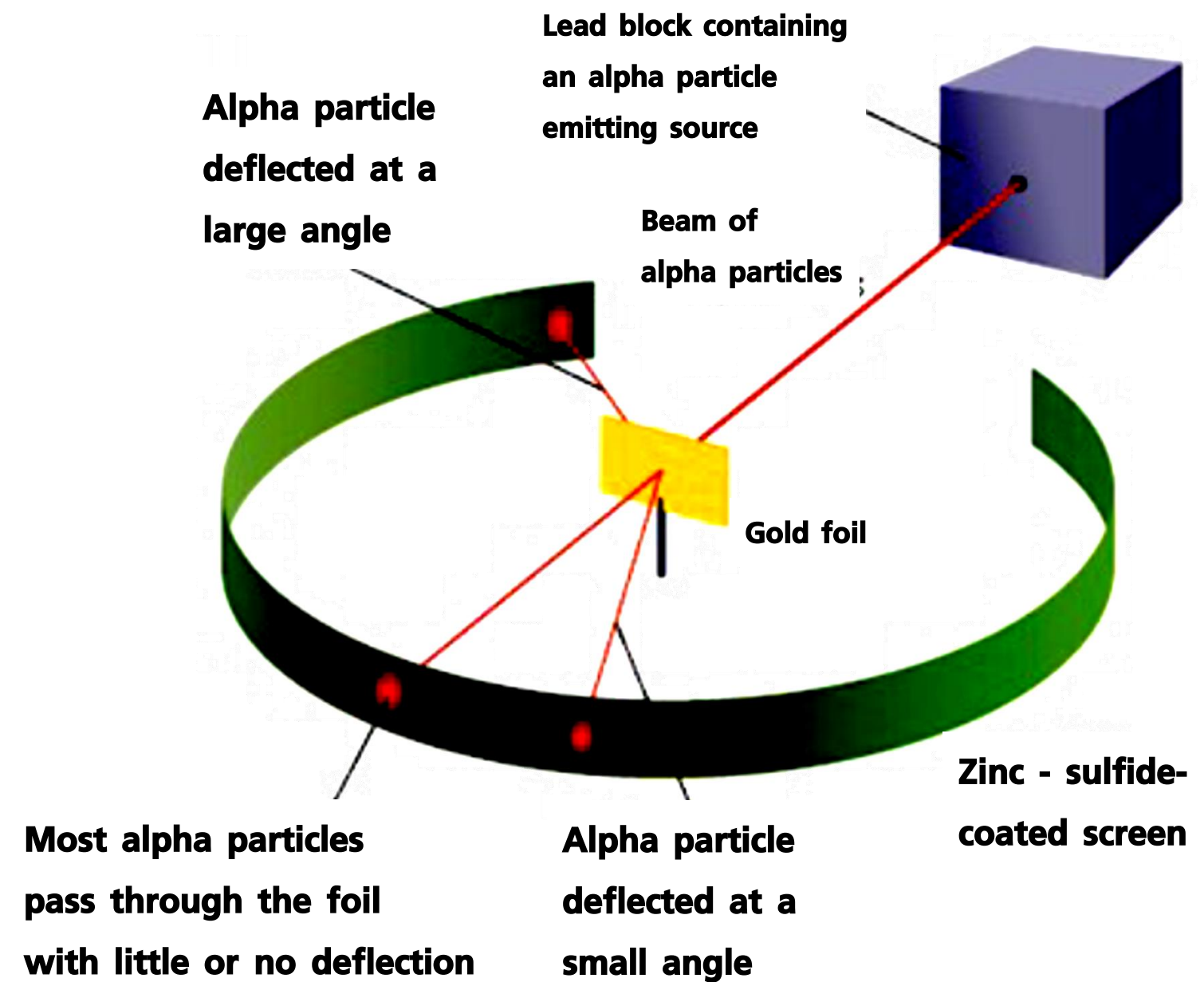

สนใจปรากฏการณ์ทางกัมมันตรังสี การทดลองของ
Rutherford นำไปสู่โครงสร้างอะตอมที่มีนิวเคลียสเป็นศูนย์กลาง

การทดลองของ Rutherford

ยังอนุภาคแอลฟาที่มีประจุบวกไปยังแผ่นโลหะบาง พบว่า

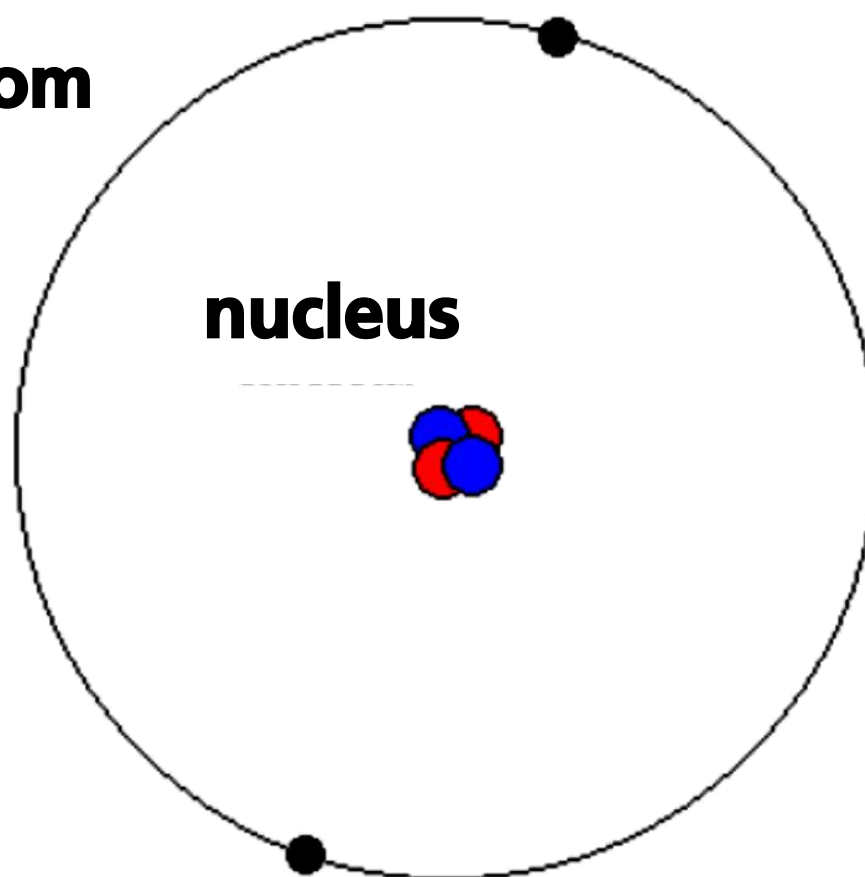
- ◆ แอลฟาทะลุผ่านแผ่นโลหะพุ่งเป็นเส้นตรงแนวเดิมเป็นส่วนมาก
- ◆ แอลฟาบางส่วนทะลุผ่านแต่แนวการเคลื่อนที่เบนไปจากแนวเดิม
- ◆ แอลฟาจำนวนน้อยมากที่ไม่ทะลุแต่สะท้อนกลับ

ผลการทดลองดังกล่าวนั้น ไม่สอดคล้องกับแบบจำลองอะตอมของทอมสัน ทำให้
รัทเธอร์ฟอร์ดนำเสนอแบบจำลองอะตอมขึ้นใหม่ ให้โปรตอนเป็นศูนย์กลางเรียกว่านิวเคลียส
(ภายหลังมีผู้พบว่าในนิวเคลียสมีอนุภาคที่เป็นกลางอยู่ด้วย) และอิเล็กตรอนโคจรรอบ
ดังนี้

Rutherford Atom

helium atom

electron orbits

elementary particles

- electron (-)
- proton (+)
- neutron (0)

where the mass of the electron
is $1/2000$ the mass of the proton
and the mass of the proton
equals the mass of the neutron

Neutron

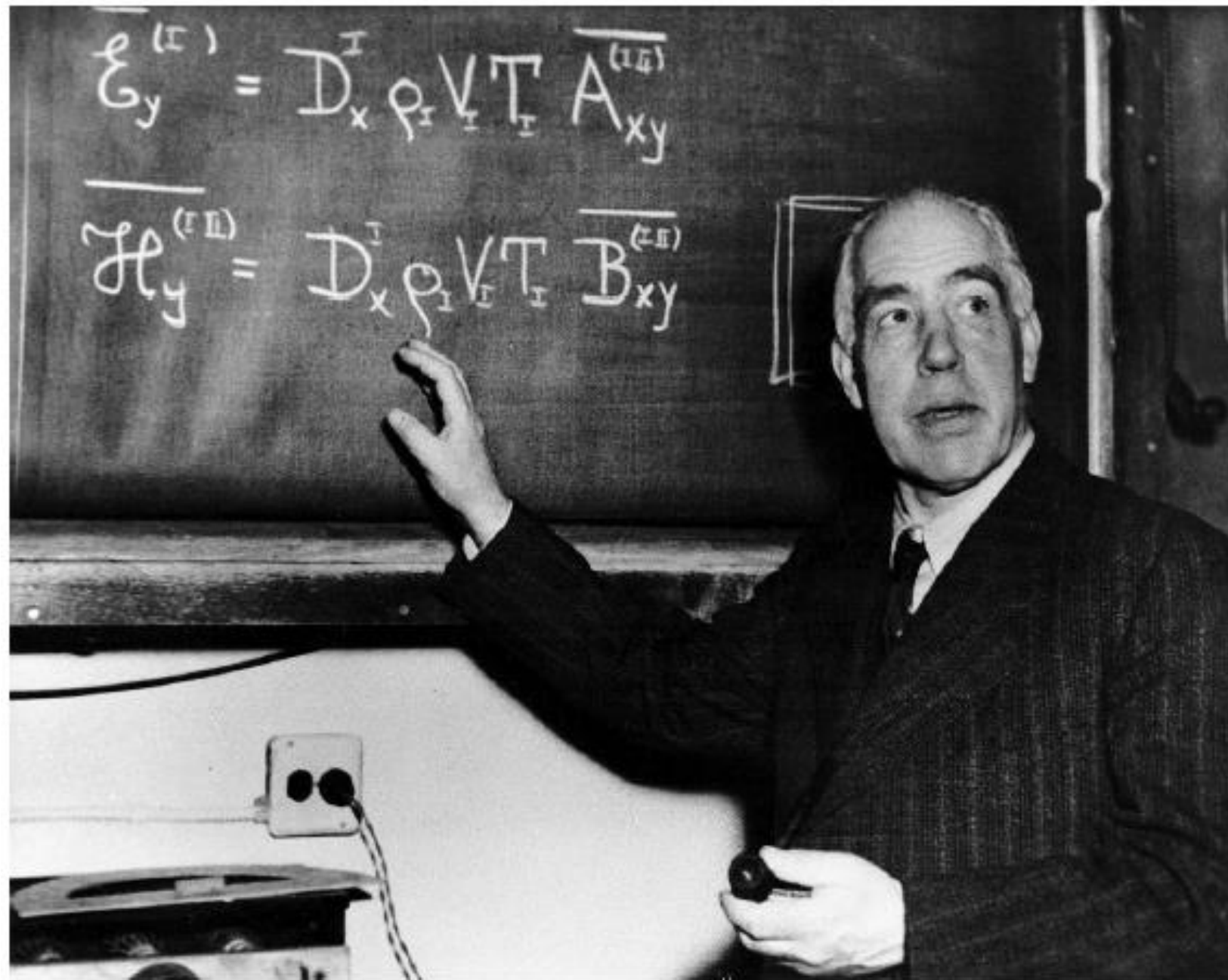
สมาชิกลำดับที่สามของอะตอม พบโดย James Chadwick ด้วยการทดลองแบบเดียวกับ Rutherford คือระดมยิงอนุภาคแอลฟาไปที่แผ่น Be บาง จะมีอนุภาคที่ไม่ถูกเหนี่ยวนำด้วยสนามไฟฟ้าหรือ สนามแม่เหล็กใด ๆ หลุดออกมา จึงสรุปว่าในนิวเคลียสมีอนุภาคที่เป็นกลางทางไฟฟ้าอยู่ด้วย เรียกชื่อตามความหมายว่า neutron เป็นอนุภาคที่มีมวลใกล้เคียงกับโปรตอน

Neutron (ต่อ)

โครงสร้างอะตอมตามแนวคิดตั้งเดิมก็จะอาศัยแบบจำลองของ Rutherford นี่เป็นหลัก จำนวนอนุภาคมูลฐานของอะตอม แสดงได้ด้วยสัญลักษณ์นิวเคลียร์

Niels Bohr

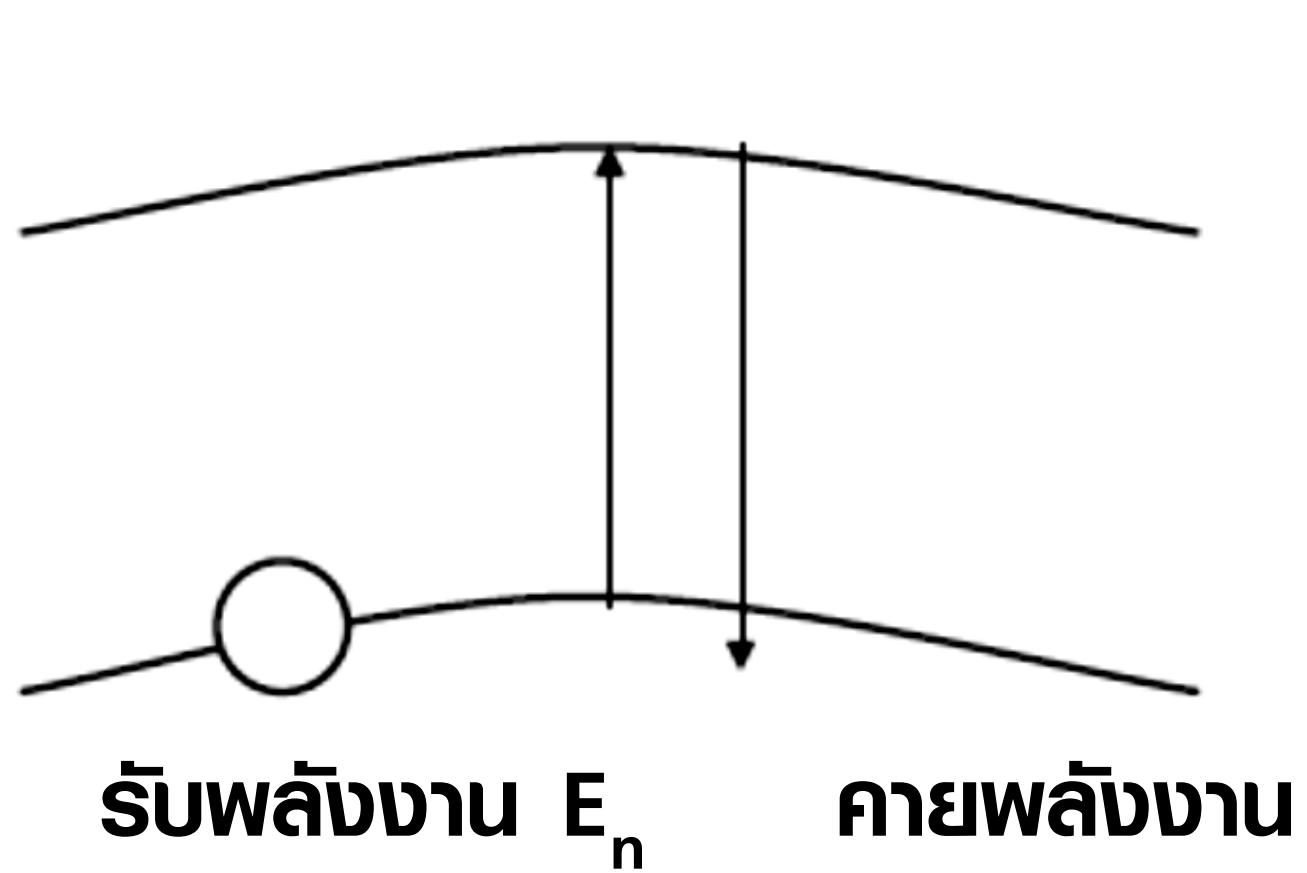
**Everything we call real
is made of things that
cannot be regarded as
real**

Niels Bohr

แนวคิดที่นำไปสู่โครงสร้างอะตอมแบบใหม่ คือ
ปรากฏการณ์ของการเกิดแสงสีต่าง ๆ หรือ Spectrum
จากการที่พบว่าเมื่อนำโลหะ หรือ สารประกอบของโลหะ
หลายชนิดมาเผาไฟจะได้เปลวไฟสีต่างกัน ทั้ง ๆ ที่รับ
พลังงานเท่ากันนั้น ได้รับการอธิบายดังนี้

Niels Bohr (ภาพประกอบ)

E_n สถานะกระตุ้น excited state

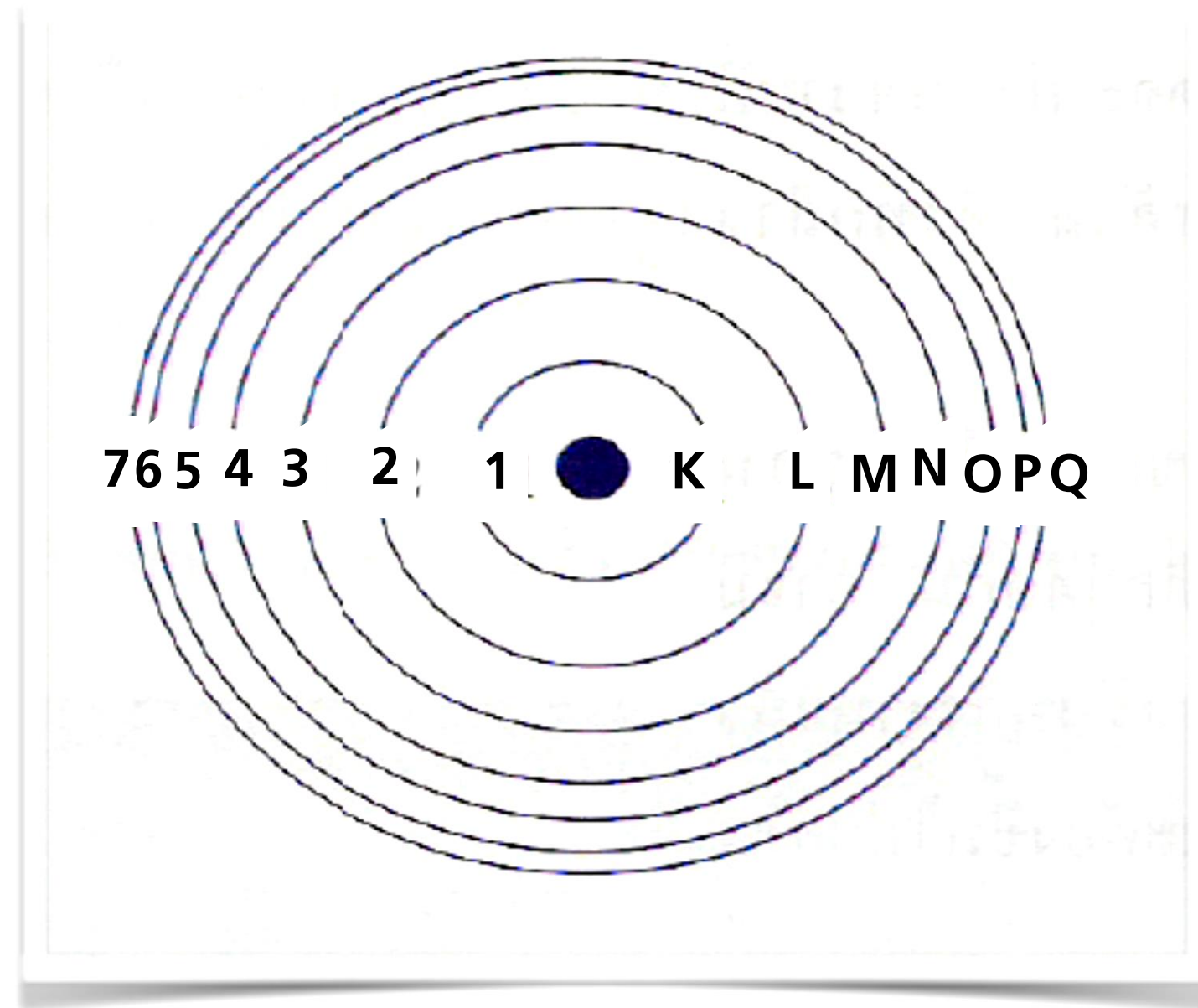
E_0 สถานะพื้น ground state

เมื่ออิเล็กตรอนได้รับพลังงานภายนอกจะต้องติดตัวขึ้นไปยัง
ระดับพลังงานที่สูงกว่า (เรียกว่าสถานะกระตุ้น excited
state) พร้อมพลังงานที่ได้รับนั้น และ จะปล่อยพลังงาน
ออกมาในรูปแสงสีต่าง ๆ เมื่อเคลื่อนที่กลับมาที่เดิม
(เรียกสถานะพื้น ground state)

◆◆ พลังงานที่ปล่อยออกมานั้นเป็นแสงสีต่าง ๆ

ขึ้นกับพลังงานหรือความถี่ ◆◆

ความแตกต่างของพลังงานนี้เป็นที่มาของโครงสร้าง
อะตอมที่มีระดับพลังงานของอิเล็กตรอนล้อมรอบนิวเคลียส
ดังภาพ

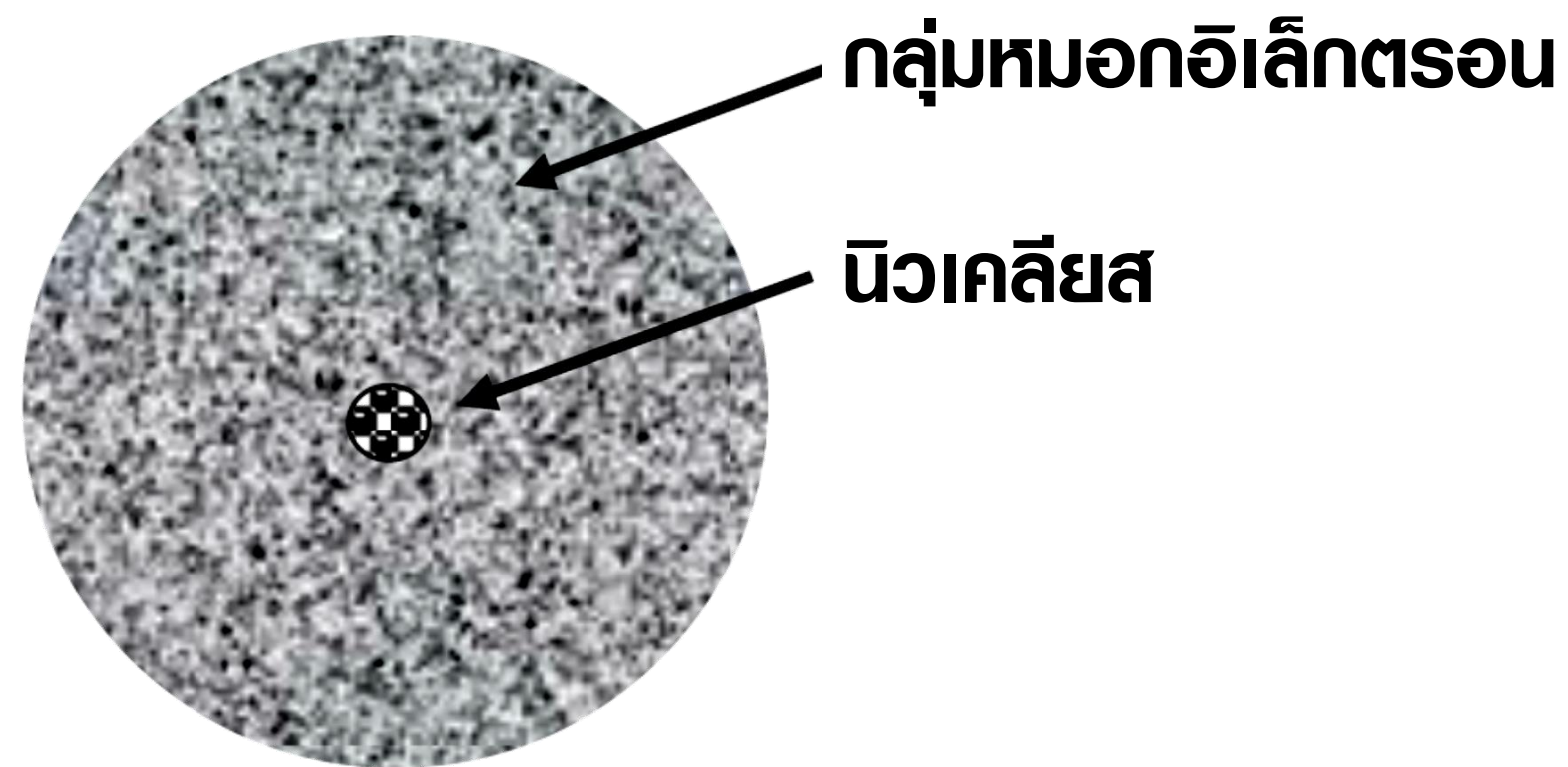

อะตอมแบบกลุ่มหมอกอิเล็กทรอนิกส์

เป็นแบบจำลองอะตอมที่ได้จากความรู้ทางกลศาสตร์ควอนตัม (ฟิสิกส์แพนใหม่) เป็นวิชาที่อาศัยทฤษฎีที่อธิบายทวิภาพของอนุภาคและคลื่น แบบจำลองอะตอมนี้บอกโอกาสที่จะพบอิเล็กตรอนว่าจะมีโอกาสพบได้มาก บริเวณที่มีอิเล็กตรอนหนาแน่น ซึ่งอิเล็กตรอนจะโคจรรอบอะตอม กระจัดกระจายตลอดเวลา

แบบจำลองอะตอมนี้ สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่สำคัญเกี่ยวกับโมเลกุลได้หลายอย่าง เช่น การเกิดแรงดึงดูดระหว่างโมเลกุล ประเภทแรงแผ่กระจาย (dispersion forces) หรือที่เรียกกันว่า แรงแวนเดอร์วาลส์ เป็นต้น

สัญลักษณ์นิวเคลียร์

อนุภาคมูลฐานของอะตอมได้แก่ โปรตอน นิวตรอน และ อิเล็กตรอน มีรายละเอียดดังนี้

อนุภาค	มวล	ประจุ
อิเล็กตรอน (Electron)	9.11×10^{-28} กรัม	(-) 1.6×10^{-19} คูลอมบ์
โปรตอน (Proton)	1.66×10^{-24} กรัม	(+) 1.6×10^{-19} คูลอมบ์
นิวตรอน (Neutron)	1.66×10^{-24} กรัม	ไม่มี

สัญลักษณ์นิวเคลียร์ ใช้แสดงจำนวนอนุภาคมูลฐาน ดังนี้

23 (เลขมวล = จำนวน P^+ + n)

Na

11 (เลขอะตอม = จำนวน P^+ และบอกตำแหน่งในตารางธาตุ)

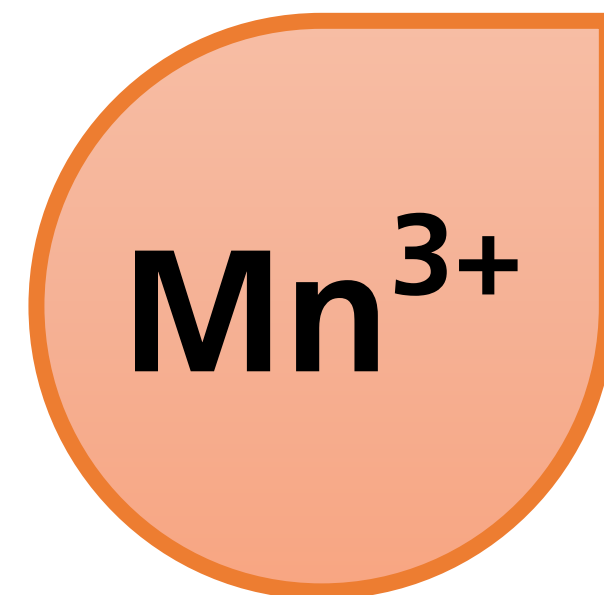
โดยถ้าอนุภาคเป็นกลางทางไฟฟ้าจำนวนอิเล็กตรอนจะเท่ากับจำนวนโปรตอน แต่ถ้าอนุภาคไม่เป็น กลาง (เป็นไอออน) จำนวนโปรตอนและอิเล็กตรอนจะต่างกัน

ไอออนบวก (Cation ออกเสียง แคทไอออน)

เกิดหลังจากอะตอมจ่ายอิเล็กตรอน (reducing) ออกไปทำให้สภาพสุดท้ายมีโปรตอนมากกว่าอิเล็กตรอน

การเขียนสัญลักษณ์จะโชว์ผลต่างประจุบวกที่มากกว่า

เช่น Na^+ Mg^{2+} Mn^{7+}

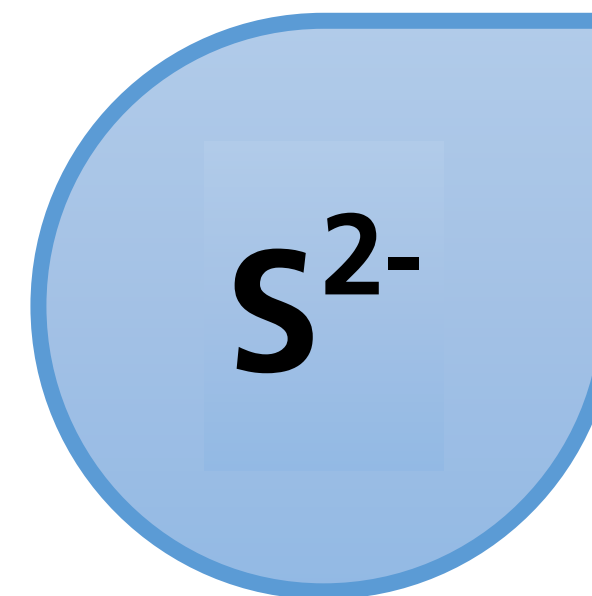
ไอออนลบ (Anion ออกเสียง แอนไอออน)

เกิดหลังจากอะตอมรับอิเล็กตรอน (oxidizing)

ทำให้สภาพสุดท้ายมีอิเล็กตรอนมากกว่าโปรตอน

การเขียนสัญลักษณ์จะโชว์ผลต่างประจุลบที่มากกว่า

เช่น O^{2-} N^{3-} Br^-

รับ-จ่าย โปรตอน

เมื่อจำนวนโปรตอนเปลี่ยนแปลง $\rightarrow$ เลขอะตอมเปลี่ยนแปลง $\rightarrow$
ธาตุเปลี่ยนชนิดด้วย (และต้องคิดประจุด้วย)

ไอโซโทป (Isotope) = ธาตุที่มีจำนวนโปรตอนเท่ากัน แต่เลขมวลต่างกัน

ไอโซโทน (Isotone) = ธาตุที่มีจำนวนนิวตรอนเท่ากัน แต่มีโปรตอนต่างกัน

**ไอโซอิเล็กตรอน (Isoelectron) = อนุภาคที่มีจำนวนอิเล็กตรอนเท่ากัน หรือ
อาจเรียก ไอโซอิเล็กทรอนิกส์ (isoelectronics)**

ไอโซบาร์ (Isobar) = ธาตุที่มีเลขมวลเท่ากัน

◇ การจัดเรียงอิเล็กตรอน ◇

- Electron Configuration -

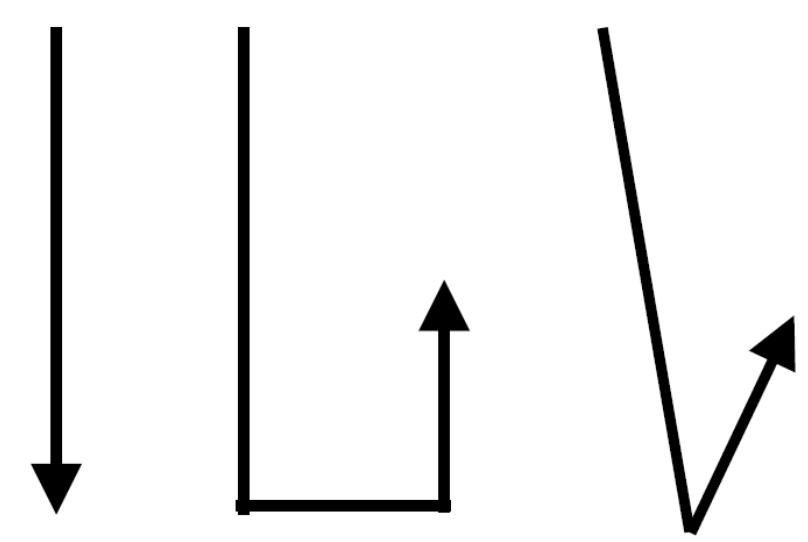
ระดับพลังงานต่าง ๆ ที่ Bohr อธิบายในโครงสร้างอะตอมจะเป็นที่อยู่ของอิเล็กตรอน แต่จำนวนอิเล็กตรอนในแต่ละระดับพลังงานและรูปแบบการจัดเรียงจะถูกกำหนดด้วยกฎเกณฑ์บางประการ สามารถนำไปสู่การอธิบายคุณสมบัติของอะตอมได้

การจัดเรียงอิเล็กตรอนมี 2 แบบ

- การจัดเรียงในระดับพลังงานหลัก (Shell) แสดงจำนวนอิเล็กตรอน แต่ไม่แจกแจงที่อยู่ของอิเล็กตรอน
- การจัดเรียงในระดับพลังงานย่อย (Subshell) แสดงจำนวนและแสดงที่อยู่ของอิเล็กตรอน โดยนำอิเล็กตรอนที่มีบรรจุลงใน Orbitals ที่กำหนดโดยวิชากลศาสตร์ควอนตัม

การจัดเรียงอิเล็กตรอนในระดับพลังงานหลัก -Shell-

อาศัยรูปแบบ $2n^2$ โดย n คือ ระดับพลังงานต่าง ๆ มีรูปแบบดังนี้

ระดับพลังงาน	จำนวนอิเล็กตรอน	รูปแบบ
$n = 1$	2	
$n = 2$	8	
$n = 3$	18	
$n = 4$	32	
$n = 5$		

ในตารางธาตุ

- จำนวนอิเล็กตรอนในระดับพลังงานนอกสุด เรียกว่า **Valence Electron** ใช้บอกหมู่ของธาตุ
- จำนวนระดับพลังงานที่ได้จากการจัดเรียง บอกคาบ
- *กรณีจัดเรียงแล้วมีความผิดปกติจากรูปแบบจะเป็นธาตุทรานสิชัน*

ตัวอย่างการจัดเรียงอิเล็กตรอน

ตัวอย่างการจัดเรียงอิเล็กตรอน

การจัดเรียงอิเล็กตรอนในระดับพลังงานย่อย -SubShell-

เป็นการจัดอิเล็กตรอนลงสู่ Orbitals ต่าง ๆ ในระดับพลังงานย่อย
โดยในปัจจุบันระดับพลังงานย่อย มี 4 แบบได้แก่ ระดับพลังงานย่อย
s p d และ f แต่ละระดับพลังงานย่อยมีออร์บิทัลในครอบครองดังนี้

s ມີ 1 ອອຣບີຫໍ້

ບຣຣຈຸໄຕ້ 2 ອີລິກຕຣອນ

p ມີ 3 ອອຣບີຫໍ້

ບຣຣຈຸໄຕ້ 6 ອີລິກຕຣອນ

d ມີ 5 ອອຣບີຫໍ້

ບຣຣຈຸໄຕ້ 10 ອີລິກຕຣອນ

f ມີ 7 ອອຣບີຫໍ້

ບຣຣຈຸໄຕ້ 14 ອີລິກຕຣອນ

n = 1   1s

n = 2   2s 2p

n = 3   3s 3p 3d

n = 4   4s 4p 4d 4f

n = 5   5s 5p 5d 5f

n = 6

n = 7

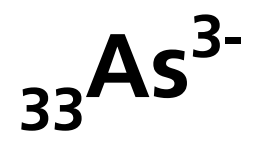
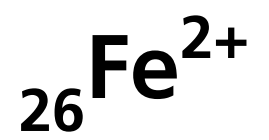
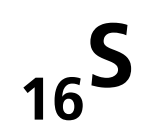
- หมู่ * ถ้าลงท้ายด้วย s^1 เป็นหมู่ที่ 1 และ s^2 เป็นหมู่ที่ 2
- * ถ้าลงท้ายด้วย $p^1 - p^6$ เป็นหมู่ที่ 3 ถึง 8 ตามลำดับ
- * ถ้าลงท้ายด้วย d เป็นธาตุทรานสิชั่น
- * ถ้าลงท้ายด้วย f เป็น Inner transition

คาบ บอกโดยดูตัวเลขแสดงระดับพลังงานที่มากที่สุด

ประโยชน์ของการจัดเรียงระดับพลังงานย่อยคืออธิบายความเสถียรของธาตุ การหาจำนวนอิเล็กตรอนเดี่ยว และอธิบายเรื่องเลขออกซิเดชันของโลหะทรานสิชั่น

การจัดเรียงอิเล็กตรอน

การจัดเรียงอิเล็กตรอน

การหาจำนวนอิเล็กตรอนเดี่ยว

การจัดเรียงอิเล็กตรอน

จำนวนอิเล็กตรอนเดี่ยว

¹³Al

¹⁵P

¹⁷Cl

¹⁹K

³⁵Br

²³V

⁵⁶Ba

⁸¹Tl

www.trueplookpanya.com